GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPT LIBRARY
INDEXING FOR TELUGU MANUSCRIPT

Sl.	Particulars	Details
1	Language	TELUGU
2	Material	Paper Mss.
3	Bundle Number	TEL B 0724
4	Work Number	R 1538
5	Page No (From... To)	1 to 23
6	Name of the Work	SANGITA RATNA KARAMU
7	Subject	SANGITA

Sangitaratnakaramu.

Transcribed from a MS. obtained by Loan
Saurastrasabha Madurai 1953 – 54

సంగీతరత్నాకరము.

1

శుభమస్తు. అవిఘ్నమస్తు సంగీతరత్నా
కరము. ౨౨ శృతులకు లక్షణము. శారదాంబ.

చతుశ్చతుశ్చతుశ్చైవ షడ్జమధ్యమ పంచమాః। ద్వా
ద్వౌ నిషాధ గాంధారౌ। త్రిత్రీ రిషభ ధైవతౌ।

ఽ నాలుగుమూడుమరెండును
నాలుగు నాలుగును మూడు నవి రెండు శృతుల్
సరిగమప ధనుల
తాళుకకురువందనరాముజనపాలముడీ॥

ఈ ౨౨ శృతులకు లక్షణ భేదా భేదములు
చెప్పుచున్నాను.

ప్ర ౪, రి ౩, గ ౨, మ ౪, పం ౪, ధ ౩, ని ౨, అం
తు ౨౨ శృతులు. ఇక వికృతి భేదములకు లక్షణము॥
రి ౨, రి ౪, రి ౬, గ ౨, గ ౪, మ ౨, మ ౪, ద ౨, ద ౪,
ద ౬, ని ౨, ని ౪. ఇవి వికృతి భేదములు. ఇక.. కృతి భేద
ములు. స ౪, మ ౪, ప ౪, రి ౩, ద ౩, గ ౨, ని ౨, అంతు ౨౨,
రి ౫, ద ౫, అంతు ప్రకృతి వికృతి భేదములు. ౨౨. దీనివల్లనా
గమే ళభేదములు. వివ... మధ్యరాగములు॥ ౭౨॥ క
నకాంబరి ౧, ఫెనద్యుతి ౨, సామవరాళి ౩, భానుమతీ
౪, మనోరంజని ౫, తనుకీర్తి ౬, సేనాగ్రణి ౭, తోడి
భిన్నషడ్జం ౯, నాటాభరణం ౧౦, కోకిలారవం ౧౧, కేదా
రఖం ౧౨, హెజ్జుజ్జి ౧౩, వసంతభైరవి ౧౪, మాయామాళవగౌళ
౧౫ ...... సుప్రతలవము ౧౭, సుధామాళవి ౧౮,

ఝంకారభ్రమరి।౧౯।భైరవి।౨౦।....।౨౧।హేజు
వజి।౨౨।వీరవసంతం।౨౩।పున్నాగా।౨౪।సరస్వతి।౨
౫।...సేనా।౨౬।కేదారగౌళ।౨౭।శంకరాభరణ
౨౮।సామంత.. కలహంస।౩౧।రాగచూడామణి।౩౨।
గంగాతరంగిణి।౩౩।ధాయనాట।౩౪।దేశాక్షి।౩౫।
నాట।౩౬। ఈ ౩౬ మధ్యరాగములున్ను। ఇవి ప్రతిమ
ధ్యరాగములు. సాలగరాగం।౧।జగన్మోహనం।౨।వరాళి
౩।నభోమణి।౪।ప్రభవతి।౫।రఘులీల।౬।గీర్వాణి।౭
భవాని।౮।పంతువరాళి।౯।క్షుద్రప్రమాళిని।౧౦।సంహారరాగం
౧౧।జీవంతు।౧౨।ధవళాంగం।౧౩।వర్ధనీ।౧౪।రామప్రి
య।౧౫।రామమణిక్రియ।౧౬।సమరక్రియ।౧౭।ప్రతా
పరాగం।౧౮।కామవర్ధని।౧౯।శ్రీవసంతి।౨౦।ప్రేమం
తిని।౨౧।భావ్యరాగం।౨౨।విషాదరాగం।౨౩।కంతు
వరాళి।౨౪।రత్నభాను।౨౫।గుల్తారి।౨౬।భూపావ
తి।౨౭।కల్యాణి।౨౮।..రంగిణి।౨౯।సత్యవతి।౩౦।
జ్యోతిస్థితి।౩౧।శాంతపంచమం।౩౨।నాసామణి।౩౩।కు
సుమవరాళి।౩౪।రసమంజరి।౩౫।సారంగా।౩౬।ఈ ౩౬
న్ను ప్రతిమధ్యమరాగములు॥ అంతు ౭౨ న్ను మేళాధికా
రులు॥ ఇందులో రాగమేళాధికారులు।౨౦। ఈ ౨౦ కిన్ని
వివరము చెప్పెదను. భైరవి మేళమున పుట్టిన రాగములు.
రీతిగౌళ, దేవగాంధారి, జయశ్రీ, ఆనందభై
రవి, సౌంధూళి, ధన్యాసి, పుంనాగవం, వసంతవరాళి, శు
ద్ధధన్యాసి, నాగగాంధారి। ౨౧ భైరవిమేళము. కాంభోజి

మేళమున పుట్టిన రాగములు.
కేదారగౌళ, నారాయణగౌళ, బలహంస,
ఛాయాతరంగిణి, సామం, కుంతళి, వరాళి, నాటకురంజి,
ఆంధాళి, నీలాంబరి, మోహన, మత్తకోకిల, పూర్ణషడ్జం,
సరస్వతి, మనోరంజని, బంగాళ, శీగుప్తి. ఈ ౨౧న్ని
కాంభోజి మేళములు.
శంకరాభరణ మేళమున పుట్టిన రాగములు.
ఆరభి, నారాయణి, దేవాక్షి, అఠాణి, నాట, సాగధ్వని,
శుద్ధవసంతం, మలహరి, కనడా, సింధు, క..డి, నవరోజు,
ఖోధారిబేహారి, ఇవి ౧౩ న్ను శంకరాభరణ మేళమున పు
ట్టిన రాగములు.
శ్రీరాగమున పుట్టిన రాగములు.
కన్నడగౌళ, సాళగభైరవి, బృ. లమంజరి, మణిరం
గు, మేళవశ్రీ, శుద్ధభైరవి, పూర్వి, శాఖి, ముఖారి, మోహన,
సైంధవి, వేళావళి, మలహరి, మాళవగౌళ.
మేళమున పుట్టిన రాగములు.
గౌళ, మలారి, లలిత, పాడి, గుర్జరి, గుండక్రియ, సా
దామక్రియ, శుద్ధరామక్రియ, లలితపంచమం, మంగళకైశి
కన్నడబంగాళ, పూర్వగౌళ, ఛాయాగౌళ, సావేరి, గౌళి
పంతు, గుమ్మకాంభోజి, మేచభౌళి, భౌళి, సారంగ, నాట,
శుభసావేరి, మలహరి, సౌరాష్ట్ర, పూర్వి, ఆర్ద్రదేశిక, పాడిమాంగం,
మేఘరంజి, పూర్ణపంచమం॥ అంతు రాగములు ౨౭.

నాట మేళమున పుట్టిన రాగములు.

గంభీరనాట, మాలినీ మకరందం, ఛాయానాట,

ఈ ౩ న్ను.

రామక్రియా మేళము హెం౦ఖం౦ఖం౦ ౧౩.

వసంతభైరవి మేళాధికారి. ద్విశ్రుతి.

రిషభం, సాగపమపలు శుద్ధములు॥ చతుశ్శ్రుతి, దైవతం, కైశికి నిషాదం॥ ౧౪॥ శైలావతి మేళాధికారి। ౪౦। రిగసమ దలు శుద్ధములు। ౨। దైవతములు కైశి। ౧౫। చాయానాటి మేళాధికారి॥ ౧౬। భగవాహిని మేళాధికారి। ౪౦। సాగసమ దలు శుద్ధములు। ౪ దైవతములు। కైశి। ౧౭॥ సామంత మేళాధికారి। ౪౦। ౪ దై। సాసమపలు శుద్ధము। కాకలి నిషాదం। ౧౮। దళాక్షి మేళాధికారి। ౪౦। సాగసమపలు శుద్ధములు। ౪ దై। కాని॥ ౧౯। సింహారవ మేళాధికారి। ౨౦। ౧౨ జనములు॥ నాటకు। ౬౦। ౪౧। సమపలు శుద్ధములు। ౬౧। ౪౨। ఆరోహణము। సరిగమపదనిసా। అవరోహణం। సనిద మగసా। ధం। వర్జం। గంభీరనాది। సరిగమపదనిస। సనిద పమగరిసా। మాళవగౌళ మేళాధికారి। ౨౦। ౪౭। సమపలు శుద్ధములు। సరిగమపదనిస। సనిదపమగరిస। గౌళ। సరిగమరిమపనిప। సనిపమగమరిస। షాడవ వర్జం। భాషీ షాడవం। మధ్యమ వర్జం। సరిగమపదనిస। సనిదపగరిస। సారంగనాది। సరిగమగరిమపదనిస। సనిదపమగరిస। నివర్జం। సింహారవం। అంతు ౧౩ రాగములకు షాడవ ఔడవ సంపూర్ణం. షాడవం తెలియుటకు.

సారంగనాట। సరిమగరిమపధస। సధపమగరిస। గాంధారం। నివర్జం। భాషాంగ షాడవం। మధ్యమ వర్జం। షాడవ సంపూర్ణములు। ఆరోహణావరోహణం। మూ... క్రమములకు। వర్జాంగ స్వరములను వదలవలెను. గా॥ గా॥ మన్త్రతార... సములను. ఇది తెలియుటకు వివరము.

శ్రీరాగం। ౪౦। అంతరగాంధారం। ౪ దై। కైశి। సమపలు శుద్ధములు॥ రామక్రియ। ౨౦। సాగప్రియ। సమపధములు। ౨ దై। కైశి। భైరవికి। ౪ దై। కైశి। రిగమపలు శుద్ధములు॥ శంకరాభరణం। ౪ దై। కైశి। సాగసమపలు శుద్ధములు॥ కాంభోజి। ౪౦। ౪ దై। కైశి। సాగసమపలు శుద్ధములు। కల్యాణి। చతుశ్శ్రుతి ౪ శ్రుతులు। ౦౪। ౪ శ్రుతులు। దైవతం। సాగసమపలు శుద్ధములు॥ సామవరాళి। మేళాధికారి। ద్విశ్రుతి। ౦౨ శ్రుతులు। గాంధారం ద్విశ్రుతి॥ దైవతం। కాకలి నిషాదం। సమపలు శుద్ధములు॥ తోడి మేళాధికారి॥ ౨౦। ౨ దై। కైశి। సమపలు శుద్ధములు। పూర్వి। సరిగమపద సరిగమ। సపమగరిసనిప। ఆశావరి। వర్జం॥ మాధ్యమ ధన్యాసి॥ ఔడవ సంపూర్ణం। సమపనిస। సనిదపమగరిస। రివర్జం। లలిత షాడవ సంపూర్ణం। సవర్జం। సగరిమదనిస॥ గుమ్మకాంభోజి రివర్జం। ఔడవ సంపూర్ణం। పూర్వి ఔడవ సంపూర్ణం। నివర్జం। సరిగమపదనిస। సమనిధపమగరిస। నివర్జం। షాడవ సంపూర్ణం॥ సావేరి॥ సరిమపనిస। సనిధపమగరిస। గవర్జం ఔడవ సంపూర్ణం। సరిమపదస। సనిదపమగరిస। సారం

షసంపూర్ణం। సరిగమపదనిస। సనిదపమగరిస॥

శుభమస్తు. వాది అనువాది.

శ్లో॥ పంస్త్రా కాకరు కామధ్యా।
మృదు గాంధారతీ ష్వనః।
దీప్తాయుతౌ మధ్యమే తే।
మృదు శ్చతౌ పంచ నివాతే।
మృదుమధ్యా సుతాం భ్యాచ।
కరుణాప. మస్తధా।
కరుణా బాయుత మధ్యా।
దైవతే సప్తతే స్వనః।
దీప్తారు మంధ్య తాం సాంచ।
జాతే నాం బృ వుదా ధునా॥

టీ॥ దీప్త మధ్యా కరుణా యుని సంజ్ఞాలకు నామధేయ
ములు. షడ్జాది సప్త స్వరములు ఒకటి కన్న ఒకటి
మృదు మృగముక ఒకటి కన్న ఒకటి మృదు మృగముక
ఒకటి కన్న ఒకటి దీప్తంగముక ఒకటి కన్న ఒకటి మ
ధ్యమంగముక షడ్జ స్వరం ఆదిగాను రిషభ గాంధార మ
ధ్యమ పంచమ, దైవతా నిషాదములుగా యుకుడు, తకు
డు శ్రుతులు మందర మధ్యమ తారకములయందు సప్త
స్వరములనిపించు కొనేను.

శ్లో॥ శ్రుత్యుత్పత్తి స్వరా కాంచ।
సోమ నార్యేణ కీర్తితం॥

సప్త స్వరములకు శ్రుత్యుత్పన్నాలు సోమనార్యుని
చేత చెప్పబడెను.

శ్లో॥ చతుర్విధా స్స్వరాంవాది।
సంవాదీ చ వివాదితి।
అనువాదా చ తత్తేష్వాం।
ప్రయోగార్హ. పరిస్వతః॥

టీ॥ ఇట్లు స్వరంబు నాల్గు ప్రకారములు. అది ఎట్లనగా
వాది, సంవాది, వివాది, అనువాది, అని స్వర ప్రకార
ములు. అని చెప్పబడును.

శ్లో॥ ప్రత్యక్షర ఇస్వరాం కాంతు।
వదేన్యాంతు వంశగుణి।
ఘాతం వదేత్వి విభృత్యాః।
పార్శ్వ సరాద్వాదితూ।
వాది స్వరాశ్చాం ఖాన్యాత్।
మంత్రి సంవాది రిష్యతే।
వివాది స్వర శ్శైరి విచ।
భృత్యార్వహాత్ సవన్నతిః॥

టీ. వాది స్వరం రాజు, సంవాది స్వరం మంత్రి. వివాది స్వరం
శైరి, అనువాది స్వరం భృత్యుండు. సప్త స్వరములు అరో
హించి వాది రాజని చెప్పబడును. స్వరముల యొక్క
వంశహీని సంవాది అనబడును. సప్త స్వరములు తమలో
తాము కొట్టబడుట వివాదిశైరి అనబడును. స్వరములు తమ
లోల తమకు పార్శ్వల వల్ల సంబంధము అనువాది భృత్యుండు

అనబడును. ఇందులకు లక్ష్యం.

శ్లో॥ వివాది స్వర వైరిత్వా।
అనువాదీచ భృత్యవత్॥

ఇందులకు లక్ష్యము.

టీ॥ స్వరలక్షణము చెప్పెదను. సరిగమపదనిస, రిగమప
దనిస, గమపదనిస, మపదనిస, దపనిస, పనిస, నిస, స.
దీనికి పేరు వాది. రాజస్వరములు అని చెప్పబడును.
సనిధపమగరిస, నిదపమగరిస, దపమగరిస, పమ
గరిస, మగరిస, గరిస, రిస, స॥ దీని పేరు సంవాదిమం
త్రి అని చెప్పబడును॥ సరిమ, రిప, గపమని, పస, ధరి,
నిగ, సమగరి సరిగమ, రిపమ, గరిగమప, గదపమగ
మపద, మనిదమపదని. ఈ తీరున అలంకారాదులయం
దు వచ్చు స్వరములు వివాది వైరి అనబడును. స్వరములు
తమలో తమకు పొర్లాల వల్ల సంబంధము అనువాది భృ
త్యుండనబడును. ఇందులకు లక్ష్యం. ఈ సరిగమపద
నిస, రిగమపదనిస, గమపదనిస, మపదనిస, పదనిస,
దనిస, నిస, స॥ దీని పేరు వాది రాజస్వరములని చెప్పబడు
ను. దీని పేరు సంవాది మంత్రి అని చెప్పబడును. సనిదప
మగరిస, నిదపమగరిస, దపమగరిస, పమగరిస, మ
గరిస, గరిస, రిస, స॥ దీని పేరు సంవాది మంత్రి అనబడు
ను॥ సరిమ, రిప, గదమని, దస, దరి, నిగ, సమగరి, సరిగ
మ, రిపమ, రిగమప, గదపమ, గమపద, మనిదమపద
ని ఈ తీరున అలంకారాదుల యందు వచ్చు స్వరములు

వివాది వైరి అనబడును. సరిగ, మరిగమ, గమప, మప
ద, పదని, దనిస, నిదప, దపమ, పమగ, మగరి, గరిస. ఈ
తీరు స్వరాలు పొర్లాల వల్ల అంటీ అంటని అనగా హెచ్చి యందు
తాకునది అనువాది భృత్య స్వరములనబడును. గీతప్ర
బంధం అలంకార రాగ గానాదుల యందు, ఈ నాల్గు ప్రకార
ములుగ సప్త స్వరములు కలిసి వచ్చును.

శ్లో॥ ధర్మార్థ కామ మోక్షాణాం।
మిదమేకైక సాధనం॥

టీ॥ ఇట్లు స్వరజ్ఞానము గానము చేత ఎవ్వరు గానము
చేయుచున్నారో వారికి విన్నవారికి చతుర్విధఫ
లపురుషార్థములు కలుగునని సామవేదమునందు చెప్పబడి
యున్నది.

శ్లో॥ ఆధారరాగాః।
సంగీతశాస్త్ర సంగ్రహ్య।
స్వరరాగ సుధారసం।
అష్టావధాన విఖ్యాతి।
సోమనార్య మహావక్ష్యతి॥

టీ॥ సంగీతశాస్త్రమునందు సంగ్రహించి స్వరరాగసు
ధారసము అష్టావధాన ప్రసిద్ధుండైన సోమనార్యునిచే
త చెప్పబడెను.

శ్లో॥ షడ్జాది స్వర సంభూతం।
రాగం చ పరికీర్తితః।

టీ॥ షడ్జాదిస్వర సంభూత రాగమని చెప్పబడును.

శ్లో॥ ఆలప్తి ద్వివిధా ఖ్యాయం।
స్వరసంజ్ఞాఖ్యా ఈనేతర।
రాగాలప్తి రూపకాలప్తిం।
ద్వయంచ పరికీర్తితం॥

టీ॥ స్వరరాగ పద్ధతి రెండు ప్రకారములు. రాగాలప్తి, రూపకాలప్తి అని రెండు ప్రకారములు.

శ్లో॥ రాగాలప్తి తన నాద్యైః
రూపకాలగిత ముఖ్యతా
స్వర్త్యైరాగ ప్రగాయంతై
స్వస్వస్థాన పర్యయం॥

టీ॥ తననాది నాదముల చేత పాడినది రాగమనబడును. ఆ తన్న నాదులు స్వరముల చేత ప్రకాశింపజేసి పాడినది గీతమనబడును.

శ్లో॥ అపూర్ణశ్చ సపూర్ణశ్చ
కూటతాన స్సమాప్తి స్మృతాః॥

టీ॥ ఆ రాగ గానము అపూర్ణమని పూర్ణమని రెండు ప్రకారములు రెండు.

శ్లో॥ కూటతానస మిశ్రంచ।
అపూర్ణం పూర్ణపంచమం।
అస్త్రాణి త్రయత్రిదశస్తు సంఖ్యయా॥

టీ॥ ఏ పలు శ్రేష్ఠ తానవరసల చేత గానం చేసినది పూర్ణమనబడును.

శ్లో॥ శుద్ధ మిశ్రాలశ్చ సంకీర్ణా।

రాగశ్చ త్రివిధా ఖ్యాతః।
ద్వాత్రింశ శుద్ధ మితాహు।
మిశ్రత్వే సప్తి దాశవచః।
అనంత సంతి సక్ శుద్ధ పాంశగ సంకరః॥

టీ॥ రాగములు ౩ ప్రకారములు. శుద్ధాలని, మిశ్రాలని, సంకీర్ణాలని. మూడు ప్రకారములు. ౩౨ శుద్ధ రాగములు. ఇరవై నాలుగు అనంతాలు సంకీర్ణాలు.

శ్లో॥ యదాద్యవప్ర మేవైవ।
రాగ శుద్ధము దాంప్రతం।
ఉపక్రమ్య యథా రాగ।
మేళవం సమ మిశ్రకైః।
పునస్స్వార్గ గమనం।
నాశంగమ కీర్తితః॥

శ్లో॥ సంకీర్ణ రాగ మితాలక్షం।
గానం సంకీర్ణ మపరేతి॥

టీ॥ ఇట్లు రాగము పక్రమిస్తున్నా ఏ తీరున నేను ఈ రాగము గానము చేసేది. శుద్ధం. దీని పేరు పునం. శుద్ధం. రాగము ఉపక్రమించి మిశ్ర రాగములను గానము చేసి తిరిగి ధాన తీరున ఈ రాగముల సంగమాన్ని పింపుకొనును. దీని పేరు పందరాయు తు మిశ్ర రాగములు సంకీర్ణ రాగములు చేత గానము చేసిన. శుద్ధానము .. చేసినది దేశీయమునకు పాడి దండి రక్తి గానము నిపింపుకొనును. ఈ ౩ రాగములు ఏ తీరున ఆదములా యెను.

శ్లో॥ షాడవౌడవసంపూర్ణా।
స్వరైరంగ ప్రకీర్తితః।
స్వస్వస్థాన విపర్యాస।
స్వరాణాం సంఖ్యయా త్రిభిః॥

టీ॥ స్వరాల యొక్క క్రమత లేమ విపర్యాసం వల్ల స్వరములు మిగ షాడవ ఔడవ సంపూర్ణం. రాగములు పుట్టునని చెప్పబడెను.

శ్లో॥ ఏకస్వర విహీనస్యా।
షాడవం పరికీర్తితః।
పంచస్వరస మాయుక్తా।
ఔడవః పరికీర్తితః।
సప్తస్వర సమాయుక్తం।
సంపూర్ణమితి విద్యతే॥

టీ॥ ౬ స్వరములది షాడవం ౫ స్వరములది ఔడవం. ౭ స్వరములది సంపూర్ణం. షాడవ ఔడవ సంపూర్ణాలని రాగములకు భేదములని చెప్పబడెను.

శ్లో॥ క్రమాదేవం స్వరాణాంచ।
నామదేశం కృతస్వరాః॥

టీ॥ క్రమముననీ షాడ ఔడవ సంపూర్ణములను ౪ స్వరములకు దేవతలు. ఇలా రాగములని పేర్లు పెట్టినారు.

శ్లో॥ స్త్రీ పుం రాగ సమాశ్రితః।
ద్వాత్రింశ గీత పారంగః॥

టీ॥ ఆ ఇలా రాగములు గాన వేత్తలైన దేవతలు పురుష

పురుష రాగములని స్త్రీ రాగములని — విభాగములని చెప్పినారు. అవి ఏవనగా ప్రత్యేకముగా లక్షణము చెప్పెదను.

శ్లో॥ భైరవశ్చాపి భూపాలః।
శ్రీరాగో పడమంజరః।
వసంతో మాళవశ్చైవ।
బంగాళో నాటక స్తథా।
యుతేష్వ రాగాః పుంరాగాః।
రవ్యాస్త్రీ రాగ సంజ్ఞకః॥

టీ॥ భైరవి, భూపాళము, శ్రీరాగము, పడమంజరి, వసంతము, మాళవి, బంగాళ, నాట. ఈ ఎనిమిది పురుష రాగములని యు ఇదమె ౪ స్త్రీ రాగములని యు చెప్పినారు.

శ్లో॥ ఏక్షా రాగ స్త్రయ సంఖ్యా।
భార్యా రూప కృత సరః

టీ॥ ఈ రాగములకు ముగ్గురు స్త్రీలుగా ౪ స్త్రీ రాగములను దేవతలు ఏర్పరచినారు. ఆ క్రమము చెప్పెదను. వారి యొక్క నామధేయము చెప్పెదను.

శ్లో॥ దేవక్రియా మేఘరంజి।
తురంజి భైరవ ప్రియః।
వేళా హాళ మలవరీచ।
ధాఇశ్చవ నృపప్రియః।
శ్రీరంగ పలాళ్ల సింధూళం।

బలహంసప్రరీతథా।
దేశీ చలలలితాం తోడి।
పడమంజరి యోంషితః।
రామక్రియా వరాళీ చ।
కౌశిక మధు యోంషితః।
నాకీం యా దేగుండక్రియా।
పూర్వీ మాళవిక్రియాః।
ధన్యాశీ చైవ కాంభోడి।
ఘౌఝకంగాయోంషితః।
దేశాక్షరీ వరాళీ చ।
సౌబాంగీనాట యోత్ప్రోక్తః।
శ్రీ పృంరంగ సమాఖ్యాతా।
ద్వాత్రింశద్గీత పారగైః॥

టీ ఇపుడు చెప్పినక్రమమున అష్టరాగములు — రను దుష్ట రాష రాగములకు వీర్లు సతులు. వీనికి నామధేయములను ద్వనక్రమము చెప్పెదను.

శ్లో॥ షాడవౌడవసంపూర్ణం।
స్వరైర్గ్రాయంతి దేవతాః।
స్వస్వనామారాగ మితి।
వదంద్వాత్రింశ భేదతః॥

టీ షాడవౌడవసంపూర్ణములున్నట్టి స్వరాలచేత దేవతలు గానము చేసి తమ తమ నామధేయ చేత ౩౨ రాగములకు ౩౨ నామములు చేసినారు. ఈ రాగములకు

షాడవౌడవసంపూర్ణమనేటి భేదములు చెప్పెదను.

శ్లో॥ షాడవ్యందోవగాంధారి।
గాది వర్జ్య విషాదకః।
భైరవి పూర్ణరాగస్యా।
పంచమాది ప్రకీర్తితః।
దాడవ ఘూర్జరీ ప్రోక్తో।
గాది వర్జ్యేరి సౌతథా।
శ్రీరాగో డవశ్చైవ।
దాది రిషభ వర్జకః।
నీలాంబరి షాడవ స్స్యాతు।
న్యాది వర్జ్యారి చ స్వరః।
వరాషాడవో రాగ।
గాది శ్మ్రద్ధ్వ. ర్జితః।
మేఘరంజి మధ్యమాది।
ధనివర్జ్యంత డౌడవః।
పి.శ్యా యురీ వౌడ వర్ష్య।
గాదివర్జ్య పరి సవచా।
దేశకారికే సంపూర్ణం।
మధ్యమాద్య ప్రకీర్తితః।
మలహరి షాడవో రాగ।
గాది రిషభ వర్జితః।
దేశకారం షాడవర్ష్య।
దాది వర్జ్య నిషాదకః।

16

రామక్రీ, యం షాడవస్స్యా। దాదివర్జిత సొస్వరా।
తోడి సంపూర్ణ రాగస్స్యాత్। గాంధారాది ప్రకీర్తితః।
దేవక్రీ యం షాడవస్స్యాత్। న్యాది వర్జిత సొస్వర।
పడమంజరి రాగస్స్యాత్। షాడవపరికీర్తితః।
గాంధారాది స్వధా వర్జ్యా। మధ్యమే స్వరమేవచ।
సళంగ రాగ సంపూర్ణః। పంచమాది స్వధివతః।
వసంతరి షాడవోరాగ। న్యాస్యాది వర్జశ్చ పంచమః।
ధన్యాశి షాడవో రాగో। గాది వర్జ్య నిషాదకః।
లలిత షాడవో రాగో। న్యాస్యాది వర్జిత సః స్వరః।
నాట రాగశ్చ సంపూర్ణ। సషడ్జాదిరుదాహృతం।
ఆహరి పూర్ణ రాగస్స్యాత్। మధ్యమాది ప్రకీర్తితః।
కాంభోజి పూర్ణ రాగశ్చ। స్వర్కై స్వర్కై సముఖైః।
మెదబౌషాడవోరాగ। న్యాది వర్జ్య మ స్వరః।
ధైవత పంచమశ్చైవ। స్వర వర్జ్య యథాక్రమం।
శంకరః బరటో రాగః। సంపూర్ణో గాదిరుచ్యతే।
. బౌళి షాడవశ్చైవ। రిరి వర్జ్య మధ్యమాదికః।
యేవం ప్రధాన రాగస్స్యా। లక్ష్మ మొక్తం యథాక్రమం।
అశాంసతి సందర్భాం। రాగ సంకీర్ణ రూపిణః॥

టీ. ఈతీరున దేవతలంతమూ నామధేయములచేత
~~శ్రీ~~ శై ౨ రాగములకు చెప్పినాటికి మిత్రులు ౬ ౪౬
ని చెప్పి ఈ రాగభేదముల చేత అనంత రాగములని
చెప్పినారు. ఇది ఏతీరున యనగా.

17

శ్లో. కాంభోజి పంచధా ప్రోక్తా। నాటపంచవిధా స్మృతః।
వరాళి సప్తధా చైవ। అష్టౌ గౌళమితి స్మృతః।
ధన్యాశి ద్వివిధా చైవ। రాగ భేదా ప్రకీర్తితః।

టీ. కాంభోజి ౫, నాట ౫, వరాళి ౭, గౌళ ౮, ధన్యా
శి ౨. ఇట్లు రాగములు ప్రకారాంతరముగాను భేదము
లుండినా గనుక సుధ మిశ్ర సంకీర్ణ రాగముల చేత అనంత
రాగములని చెప్పబడెను. ఈ రాగములకు స్వరూపకర
ణము చెప్పెదను.

శ్లో. మిశ్రభైరవి భూపాలం। శ్రీరాగ మంజరి।
వశ్యావసంత మాళవశ్రీ। శుద్ధ బంగాళ నాటకః॥

టీ. రాగముల జాతులు

పురుషరాగము, ఆయుధాలు, పుష్పులు. పాషాణం,
ఫలవృక్షము.

శ్లో. శ్వేతభైరవి భూపాలౌ। రక్తశ్రీ రాగమంజరి।
పీతవసంత మాళశ్రీ। శ్యాం బంగాళ నాటకః॥

టీ. రాగములు వర్ణము. రాగములకు దేవతలు.

శ్లో. శంభుర్విష్ణు శారదా చ। లక్ష్మి భాస్కర నారదః।
గణేశ షణ్ముఖ బాదిమా। రాగానాం పరికీర్తితః॥

టీ. రాగములకు దేవతలు.

శ్లో. హేమంతం చక్షువి శుద్ధానాం। దర్శనాంకాయ సంపలం।
వసంతానాం చవంతినాన్నం చ। రాగానాం భావిన సుఖ్యాతః॥

రాగములకు భావనము

శ్లో. శ్వేత కృష్ణౌ రక్త నీలా। హరిద్రా పీతవాసన।

నవవస్త్ర పటు వస్త్ర। రాగాణాం వస్త్రమీరితః॥

రాగములకు వస్త్రములు

శ్లో॥ కస్తూరీ కర్పూర శ్రీచందనం గంధం। కస్తూరీ అగరు కుంకుమం।
కందంబ చ సుగంధం స్యా। రాగాణాం దివకం వదేత్॥

రాగలకు గంధము.

శ్లో॥ వజ్రము క్తా ఫలా నీలా। మాణిక్య పుష్య రాగచ।
గోమేధి కశ్చ వైడూర్యా। పద్మ రాగస్య భూషణం॥

రాగాలకు భూషణములు.

శ్లో॥ గజ ఖడ్గ శాక్తి కుంత। శరగా పలలం యుధా।
పరశు ర్ణిడి వాలశ్చ। రాగాణాం ఆయుధం వదేత్॥

రాగములకు ఆయుధములు.

శ్లో॥ మల్లికా జాజి వకుళ। కుందశ్చం పకత్త..।
దార్బిశ్చ పారిజాతశ్చ। రాగాణాం కుసుమాం న్వదేత్॥

రాగములకు పుష్పాలు.

శ్లో॥ హంసో బల్లూకం కవ। భరుండ కోకిల శుకః।
చక్ర వాకశ్చ కీరశ్చ। రాగాణాం వాహనం వదేత్॥

రాగములకు వాహనములు.

శ్లో॥ ద్రాక్ష కంద కిఖర్జూర। కపిత్థా శ్చత దాడిమజ
నారికేళశ్చ కదళి। రాగాణాం ఫల వృక్షకా॥

రాగములకు ఫలవృక్షములు.

దేశం, రసము

శ్లో॥ వెంభార శామ్య కురః క్రౌంచ। పుష్కరః శ్వేత శాల్మలి।
దీపాశ్చన దశాం దారశ్చ। రాగాణాం దేశమీరితం॥

రాగములకు ద్వీపాంతర దేశములు.

శ్లో॥ కరుణా వీర శృంగారా। భీభత్స భయమద్భుతా।
ఆన్యః శాంతా రసాశ్చైవ। రాగాణాం రసమీరితం॥

రాగములకు రసములు.

శ్లో॥ జలశో దశాత రంభాదో। పుత్త్ర రాలోహిణి మఖ।
మూలాల పైంత్ర జనన్మ తార। రాగాణాం నక్షత్ర దేవదేత్॥

రాగములకు జన్మ నక్షత్రములు.

శ్లో॥ గురు వార సౌమ్య వారం। భృగు వారం రవి స్తథా।
గురుంధామం జన్మ వార। రాగాణాం చక్ర మాధ్యతే॥

రాగములకు జన్మ వారములు.

శ్లో॥ ధనుర్గ మీనం కన్యాచ। వృష భాల సింహా హారచ।
భాప వృశ్చికం శాచ। రాగాణాం లగ్న మీరితం॥

రాగములకు రాసులు.

శ్లో॥ . చతుః పంచ సంఖ్యశ్చ। గాణాం ఆసనం వదేత్।
చతుర్దశ దశః సంఖ్యా। రాగాణాం బాహుమీరితం॥

రాగములకు బాహువులు.

ఆసనములు, బాహువులు, శిరములు, నేత్రము

శ్లో॥ చతుర్వ్యస దిశ శిరస్త్రః। రాగాణాం నేత్రమీరితం।
రుగ్వాద భైరవి భూప। శ్రీశంఖ స్త్రీ రాగ పంచక।
సామవశంతు మానవాశ్చ। కిలబంగాళ నాటకః।
కి నెన్నరా యక్ష కింపురుష। గంధర్వ సిద్ధ తుంబురః।
దేవతాం నాగ వంశేషు। రాగాస మాతయ సుప్రతః॥

శ్లో॥ విశ్వామిత్ర వశిష్ఠాచ । గౌతమాత్రి భృగు శుక్రకః ।
జమదగ్ని భరద్వాజ । రాగానాం గోత్ర నామివత్ ।
స్వాంతక్షేరవి భూపాళా । సావేరీ రాగ పంచకా ।
పంచానాం సంత వేదాశ్చ । దీర్ఘ బంగాళ నాటకా ॥

రాగముల కుటుంబకారము.

మంగళ మహాశ్రీశ్రీశ్రీ జేయును.

శ్రీ శారదాంబ దేవి నమస్తుభ్యమే.

సంగీత రత్నాకరమందు క్రమవిధియుం లక్ష్య గ్రంధము

శ్రీశ్రీశ్రీ జేయును.

o—o—o—o—o

ఛందస్సులు, గోత్రములు, శుభమస్తు అధారాంగప్రస్తారము. భైరవి. రాగము

భైరవి రాగమునకు కిన్నెర వంశము. బ్రాహ్మణ జాతి. తెల్లటి వర్ణము. స్థూల దేహము. ౨ ముఖములు. ౪ హస్తములు. ౪ శ్రోత్రములు. ౪ నేత్రములు. విశ్వామిత్ర గోత్రము. కుశద్వీప దేశము. ఈశ్వరుండు దేవత. కుడుములు భోజనము. తెల్లటి వస్త్రము. కర్పూర గంధము. వజ్రము భూషణము. గదాయుధము. మల్లపుష్పము. హంస వాహనము. ద్రాక్ష ఫల వృక్షము. కరుణారసము. పూర్వాషాఢ నక్షత్రము. గురువారము జన్మవారము. ధనురాశి లగ్నము. ఋగ్వేద ఛందసు. దేవక్రియ. మేఘరంజి. కురంజి. ఈ ౩ సతులు. దేవక్రియ స్వరముల

ఆ స్వరముల చేత ఔడవమనిపించుకొనును. నిషాద రిషభ షడ్జమ వర్జ్యము. నినిని, గగగ, మమమ, ధధధ; పప ప, నిగమపదప, మేఘరంజి ఆ స్వరముల చేత ఔడవ మధ్యమాంధి దైవత నిషాద వర్జ్యము. మమమ, ససస, రిరిరి, గగగ, పపప, మస, రిగప, కురంజి ఆ స్వరముల చేత ఔడవమనిపించుకొనును. మధ్యమాంధి నిషాద షడ్జ వర్జ్యము. మమమ, రిరిరి, గగగ, దదద, పపప, మరిగదప, ఈ ౩ మాత్రలు. భైరవికి భార్యలు. శ్రీభైరవి సంపూర్ణ రాగము. పంచమాది విడు స్వరములు. పపప, దదద, నినిని, ససస, రిరిరి, గగగ, మమమ, పదని, సరిగమ, ఈ తీరున శంకర చక్రగత్యా సిద్ధార్థం ప్రకాశింపునట్లు భైరవి రాగము ఈ ౩ గురు భార్యల తోను, దేవక్రియ, మేఘరంజి, కురంజి. వీర్లు సతుల తో ప్రకాశింపుచు నుండును. భైరవి పురుష రాగము

- - - - - శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ - - - -

భూపాళ రాగమునకు యక్ష వంశము. బ్రాహ్మణ జాతి; తెల్లటి వర్ణము; విష్ణు అధి దేవత; తెల్లటి కోక; కషాయ భోజనము; గోరోజనము గంధము; ముత్యములు భూషణము; ఖడ్గము ఆయుధము; జాజి పుష్పము; నెమలి వాహనము; పనస ఫల వృక్షము; జంబూద్వీప దేశము; వీరరసము; పూర్వాషాఢ జన్మ నక్షత్రము; జన్మ వారము గురువారము; ధనురాశి లగ్నము. ౪ ముఖ

ములు; ౮ భుజములు; ౮ నేత్రములు; వశిష్ఠ
గోత్రము; రంగోవేద ఛందసు; స్థూల దేహము; మేఘావృ
తి; మలహారి భక్తి; ౨ భార్యలు; మేఘహారి నడవడిక;
షారణ.... రాలు; గాంధారాది; షడ్జ.... గగగ, మమమ,
పపప, దదద, నినిని, గమపదని; మలహారి నడవడిక;
షాడవము ౬ స్వరములు. దైవతాది షాడవర్ణము;
దదద, సససస, రిరిరి, గగగ, మమమ, పపప, దసరిగమ
ప; సరిగమప; రిగమప; గమప; మపప మగరిసద;
ధౌళి షాడవము; ౫ స్వరములు; నిషాదాది మధ్య గాంధా
రవర్ణము; దాని నడవడిక; నినిని, సససస, రిరిరి, సరిపద,
రిపద, పద, ద, దరిసని. తీర్థ భూపాల సతులు. భూపాళ
ము రాగమునకు షాడవము ౬ స్వరాలు. గాంధారాది ష
డ్జమ వర్ణము; దాని నడవడిక. గగగ, రిరిరి, మమమ, పప
ప, దదద, నినిని, సససస, గరిమపదని, రిమపదని, మప
దని, పదని, దని, ని, దపమరిగ. ఈ తీరున భూపాళరాగ
మునకు మేఘహారి; మలహారి; జాతి; ౨ గురు భార్యలతో క
లసి ప్రకాశించును. ఈ తీరున భూపాలరాగము ప్రకాశిం
చును. ఇది పురుషుడు.

------ శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ ----

శ్రీరాగము

శ్రీరాగమునకు ఇమనవి పురుష వంశము; భార్యలును
స్గురు. హిందోళము. బలహంస; సావేరి; శ్రీరాగమునకు పు
రుష వంశము; క్షత్రియ జాతి; యుర్రశ్రీ వర్ణము; సమదేహము;

శారదాదేవి అధిదేవత; శ్రీయు వంటకము భోజనము;
తెల్లటి కోక; శ్రీగంధము; నీలముల రత్న భూషణము;
శారి మాయుధము; గోరువంక వాహనము; ఇర్వారణ
లవృక్షము; పక్షులధ్వనులు; కాశదీపదేశము; శృంగారర
సము; గౌతమ గోత్రము; గురువారము బుధవారము;
ఉత్తరాభాద్ర జన్మ నక్షత్రము; మీనరాశి లగ్నము; స
మదేహము; యజుర్వేదము ఛందస్సు; ౫ ముఖములు;
పంచిస్తనాలు; ౧౦ భుజములు; ౧౦ నేత్రములు; మాండవ్య
పుల హంసాబరి; స్త్రీలు ౩ ౨ భార్యలు గురు శ్రీరాగమునకు
వీర్య భార్యలు; హిందోళము; నడవడిక; షాడవము ౬ స్వ
రములు; మాధ్యమాది రిషభ వర్ణము; మమమ, సససస, గగ
గ, పపప, దదద, నినిని, మసగపదని, సగపదని, గపదని,
పదని, దని, ని, ధపగసమ; బలహంస సంపూర్ణము ౭ స్వ
రములది గాంధారాది; గగగ, నినిని, సససస, మమమ, ప
పప, దదద, రిరిరి, గనిస, మపదరి, నిసమపదరి, సమ
పదరి, మపదరి, పదరి, దరి, రిదపమసనిగ॥ సావేరి రాగము
షాడవము; మధ్యమాది రిషభ నిషాదాలు. వర్ణము; మమమ,
పపప, దదద, సససస, దదద, మపధసగ, పదసగ, దసగ, స
గ, గసధపమ; శ్రీరాగమునకు ఈ ౩ సతులు; శ్రీరాగము
షాడవము; ౬ స్వరాలు దైవతాది రిషభవర్ణము; దీని నడ
వడిక స్వరము దదద, నినిని, సససస, గగగ, మమమ, ప
పప, దని సగమప, నిసగమప, సగమప, గమప, మప, ప ఈ
ప్రకారము శ్రీరాగము ౨ భార్యలతో కలసి ప్రకాశించును.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పటమంజరి 2 గురు భార్యలతోడి

పటమంజరి రాగము; గంధర్వవంశము; దాధ్యాహ్న ముఖావలోకనము; కస్తూరి గంధము; మాణిక్య భూషణము; కుంభార యుధము; మల్లెపుష్పము; ఘండభేరండము వాహనము; వెలగపలవృక్షము; క్రౌంచ ద్వీపదేశము; భీభత్సరసము; ఉత్తర అన్న నక్షత్రము; బుధవారము అన్న వారము; క్షత్రియ జాతి; ఎఱుపు వర్ణము; లక్ష్మి దేవత; కన్యా రాశి లఘ్నము; ౨ ముఖములు; 4 భుజములు; 4 నేత్రాలు; 4 శ్రోత్రములు; అత్రిగోత్రము; యజుర్వేద ఛందస్సు; సామదేహము; నల్లటి రవిక; 2 భార్యలు; తోడి దేశి, లలిత వీరు సతులు; దేశి నడవడిక; షాడవము; 6 స్వరాలు; ధైవతాది; నిషాదవర్జము; దదద, ససస, రిరిరి, గగగ, మమమ, పపప, దసరిగమప, సరిగమప, రిగమప, గమప, మప, పమపమప, పమపగరిసద; లలిత నడవడిక; షాడవము; 6 స్వరములు; నిషాదాది గాంధారవర్జితము; నినిని, ససస, రిరిరి, మమమ, పపప, దదద; నిసరిమపద, సరిమపద, రిమపద, మపద, పద, దపమరిసని; ఇక తోడి నడవడిక లక్షణము; తోడి సంపూర్ణరాగము; గాంధారాది గగగ, రిరిరి, ససస, మమమ, పపప, దదద, నినిని, రిరిరి, గగగ, మమ, పప, దద, నిని, గరిసమపదని, సరిసగమపదని, సగ

మపదని, గమపదని, మపదని, పదని, దని; ఇక పటమంజరి రాగ నడవడిక; పటమంజరి రాగము 6 స్వరములు; నిషాదాది రిషభవర్జము; నినిని, ససస, గగగ, మమమ, పపప, దదద, నిసగమపద, సగమపద, గమపద, మపద, పద, దపమగరిసని; పటమంజరి రాగము ఈరీతి నడకలు కలిగి తోడి, దేశి, లలిత ఈ 2 సతులతో కలసి ప్రకాశించి వుండును.

వసంతము, సతులు

వసంతము రాగము శివవంశము. వైశ్య జాతి; పీతవర్ణము; భాస్కరుడు దేవత; ఫలభోజనము; త్రిపుర భోజిక; అగరు గంధము; పుష్యరాగము భూషణము; ధనుర్బాణములు ఆయుధము; రుంపంగిపూలు; కోకిల వాహనము; మామిడిపల వృక్షము; పుష్కరద్వీప దేశము; భయరసము; రోహిణి అన్న నక్షత్రము; శుక్రవారము అన్న వారము; వృషభరాశి లఘ్నము; 4 ముఖములు; 8 భుజములు; 8 శ్రోత్రములు; 8 నేత్రములు; కుబ్జదేహము; భృగుఋషి గోత్రము; సామవేద ఛందస్సు రామక్రియ, వరాళి, కౌశిక 3 సతులు; రామక్రియ స్వరము నడవడిక; ఈ రామక్రియ 3 స్వరాలు చేత; షాడవముని వించు ఉంను; గాంధారాది రిషభవర్జము; దీని నడవడిక గగగ, మమమ, పపప, దదద, నినిని, గమపదని, మపదని, పదని, దని; ఇక వరాళి షాడవము; 6 స్వరములు. గాంధారాది మధ్యమ వర్జము; దీని నడవడిక; స్వరము

గగగ, సససస, రిరిరి, పపప, దదద, నినిని, గసరిప
దని, సరిపదని, రిపదని, పదని, దని, నిదపరిసగ;
ఇక కౌశిక సంపూర్ణము రాగము; సంపూర్ణ ౭; గగగ,
సస స, మమమ, పపప, దదద, నినిని, గసరిగమపదని,
సరిమపదని, రిమపదని, మపదని, పదని, దని, నిదప
మరిసగ వీర్లు ౨ వసంత రాగమునకు సతులు; వసంత
రాగమునకు ౬ స్వరములు చేత షాడవము; నిషాదా
పంచమము వర్జము; నినిని, రిరిరి, గగగ, మమమ, దద
ద, సస స, నిరిగమదస, రిగమదస, గమదస, మదస, దస,
నిదమగరిస; వసంత రాగము ౨ సతులతో కూడ ప్రకాశిం
చుచుందురు.

-----శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ----

మాళవి పురుష రాగము. సారంగి, గుండక్రియ, పూర్ణి, సతులు

మాళవి రాగమునకు తుంబుర వంశము. వైశ్యజా
తి; పీత వర్ణము; నారదుండు దేవత; పాయసము భో
జనము; పసుపు కోక; కుంకుమ గంధము; గోమేధిక
ము భూషణము; ఉలాయుధము; మొగలి పువ్వులు; చి
లుక వాహనము; దాడిమి ఫలవృక్షము; శ్వేతద్వీప దేశ
ము; ఉద్యాన తరపము; మూల నక్షత్రము; ఆదివారము
జన్మవారము; సింహరాశి లగ్నము; ౫ ముఖములు; ౧౦ భు
జములు; ౧౦ నేత్రములు; ౧౦ శ్రోత్రములు; కన్యాదేహము;
సామవేదము ఛందస్సు; శవనకాది గోత్రము; సారాయు

జి; గుండక్రియ, పూర్ణి ~~సతులు~~; ౨ గురు సతులు;
సారంగరాగము యిది ఔడవము. ౫ స్వరములు; నిషా
ది ధైవత పంచమ వర్జము; నిని, సస, రిరి, గగ, మమ,
నిసరిగమ, సరిగమ, రిగమ, గమ, మగరిసని, గరిసని,
సని; ఇక గుండక్రియ నడవడిక; ౬ స్వరముల చేత
షాడవము; గాంధారాధి మధ్యమ వర్జము; గగగ, ససస,
రిరిరి, పపప, దదద, నినిని, గసరిపదని, సరిపదని, రిపద
ని, పదని, దని, నిదపరిసగ, దపరిసగ, పరిసగ, రిసగ, సగ
పూర్ణి యొక్క నడవడిక; ౫ స్వరముల చేత ఔడవము;
గాంధారాధి; రిషభ వర్జము; సారము నడవడిక; గగగ,
సస స, మమమ, పపప, నినిని, గసమపని, సమపని, మ
పని, పని, నిపమసగ, పమసగ, మసగ, వీర్లు మాళవిరా
గమునకు సతులు. మాళవి రాగము సంపూర్ణము; ౭ స్వ
రములు; గాంధారాధి; గగగ, సస స, రిరిరి, మమమ, దదద,
నినిని, గసరిమపదని, సరిమపదని, రిమపదని, మపదని,
పదని, దని, నిదపమగరిసపమగ, దపగ, మాళవి రాగము
తో ౨ సతులు కలసి ప్రకాశించుచుందురు.

-----శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ----

బంగాళ, భార్యలు ధన్యాశి, కాంభోజి, నీలాంబరి.

బంగాళ రాగమునకు దేవ వంశము. శూద్రజాతి;
నీల వర్ణము; ఇందులో వినాయకుండు దేవత; కలవంటు
కము భోజనము; మాంతవస్త్రము; కదంబ గంధము;

వైడూర్య భూషణము; పరశు ఆయుధము; దాళ్ళిమ వృక్షాలు; చక్రవాకము వాహనము; నారికేళఫలవృక్షము; దుష్కరద్వీపదేశము; హాస్యరసము; మూల జన్మనక్షత్రము; గురువారము జన్మవారము; ధనూరాశి లగ్నము; ౨ ముఖములు; ౪ భుజములు; ౪ హస్తములు; ౪ నేత్రములు; ఉష్ణతదేహము; జమదగ్ని ఋషిగోత్రము; సామవేదము ఛందస్సు; ధన్యాసి, కాంభోజి, నీలాంబరి వీరి సతులు; ధన్యాసి వడవడిక స్వరము; ధన్యాసి ౬ స్వరములు; హెత షాడవము; గాంధారాది నిషాదవర్జ్యము; గగగగ, ససస, రిరిరి, మమమ, పపప, దదద, గసరిమపదద, సరిమపద, రిమపద, మపద, పద, దపమగసగ, పమరిసగ, మరిసగ, సగ; ఇక కాంభోజి; ౬ స్వరములు హెత షాడవము మధ్యమాది రిషభవర్జ్యము; దీని వడవడిక స్వరము; మమ, సస, గగ, పప, దద, నిని, మసగపదని, సగపదని, గపదని, పదని, దని, నిదపగసమ, దపగసమ, పగసమ, గసమ, సమ; నీలాంబరి వడవడిక; స్వరము నీలాంబరి ౬ స్వరముల హెత షాడవము మధ్యమాది రిషభవర్జ్యము; మమ, సస, గగగ, పపప, దదద, నినిని, నిదపగసమ, దపగసమ, పగసమ, గసమ, సమ, మసగపదని, సగపదని, గపదని, పదని, దని; బంగాళరాగమునకు వీరి ౨ గురుసతులు; బంగాళరాగ వడవడిక స్వరము; బంగాళరాగానికి ౫ స్వరముల హెత ఔడవము నిషాదాది గాంధారమధ్యమవర్జ్యము; నినిని, ససస, రిరిరి, పపప, దదద, నిసరిపద, సరి

పద, రిపద, పద, దపరిసని, రిసని, సని; బంగాళరాగము ౨ భార్యలతో వెలసి ప్రకాశించియుందురు.

నాటురాగము, సతులు

నాటురాగము నాగవంశము. శూద్రజాతి; నీలవర్ణము; తాంబురు దేవత; పాలు అన్నము భోజనము; పట్టుచీర; పరిమళ గంధము, పద్మరాగము భూషణము; ఖండి వాలంతి యుధం; పారిజాత వృక్షములు; చకోరము వాహనము; కదళీఫల వృక్షము; నవఖండ దేశము; శాంతరసము; అనాది గోత్రము; అధర్వణ వేదము ఛందస్సు; దేవగాంధారి, శంకరాభరణము, ఆహిరి; దేవగాంధారి వడవడిక; దేవగాంధారి ౬ స్వరముల హెత షాడవము. గాంధారాది నిషాదవర్జ్యము; గగ, సస, రిరి, మమ, పప, దద, గసరిమపద, సరిమపద, రిమపద, మపద, పద, దపమరిసగ, పమరిసగ, మరిసగ, రిసగ, సగ; శంకరాభరణము ౭ స్వరములు సంపూర్ణము దైవతాది; దద, నిని, సస, రిరి, గగగ, మమమ, పపప, దనిసరిగమప, నిసరిగమప, సరిగమప, రిగమప, గమప, మప, పమగరిసనిద, మగరిసనిద, గరిసనిద, రిసనిద, సనిద, నిద; ఆహిరి సంపూర్ణరాగము; దీని వడవడిక; ౭ స్వరములు మధ్యమాది, మమ, రిరి, ససస, గగగ, దదద, పపప, నినిని, మరిసగదపని, రిసగదపని, సగదపని, గపదని, పదని, దని, నిపదగసరిమ, పదగసరిమ, దగసరిమ, గసరిమ, సరిమ, రిమ. నాటురాగానికి వీరు ౩ సతులు. నాటురాగము సంపూర్ణము. దీని వడవడిక స్వరము; నాటురాగము ౭ స్వ

ఉదాహరణ. త్ర్యశ్రాః: సససా, రిరిరి, గగగ, మమమ, పపప, దదద, నినిని, సరిగమపదని, రిగమపదనిస, గమపదనిసరి, మ పదని, పదని, దని, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] రాగము [illegible] చెప్పబడును.

శ్రీ మేళ మహాశ్రీ శ్రీ అధ్యాయము.

[illegible] రాగ [illegible]

[illegible] రాగకాలము

శ్లో. [illegible]॥
[illegible]॥
[illegible]॥
[illegible]॥
[illegible]॥

టీ. [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] రాగములు [illegible]. [illegible] పాడవలెను.

శ్లో. [illegible]। [illegible]॥

టీ. [illegible], [illegible], [illegible] గానము [illegible] చేయవలెను.

శ్లో. [illegible]। [illegible] స్మృతః।
[illegible]। రాగాణాం నియమః స్మృతః॥

టీ. ప్రాతఃకాల, మధ్యాహ్న, అపరాహ్నములందు క్రమముగా రాగములు గానము చేయవలెను. ఇది రాగకాలము.

దేశీయరాగములు

శ్లో. ముఖారి కాపి రేగుప్తి। ఘంటారం మధ్యమావతిః।
దేశ్యస్థానవ మాహాత్మ్య। రాగాణాం సంకీర్తితాః॥

టీ. ముఖారి, రేగుప్తి, కాపి, ఘంటారావము, మధ్యమావతి, ఇవి మొదలైనవి ౬౪ మాత్ర రాగములు దేశీయసంభావములని చెప్పబడును.

శ్లో. క్రమోత్పన్న స్వరాణాంచ। సప్తస్వరాణాం [illegible]।
[illegible] సంఖ్యయా। రాగప్రస్తారసంఖ్యయా॥

టీ. సప్తస్వరములయొక్క క్రమముగా [illegible] వల్ల ౫ స్వరములు, ౬ స్వరములు ౭ స్వరములు, [illegible] రాగములు ౬౪ మిశ్రము, ప్రస్తారసంఖ్యవములుగ [illegible] చతురంగప్రస్తారము [illegible].

శ్రీశ్రీశ్రీ అధ్యాయము.

రాగస్వరప్రస్తారము

భై	షె	వం	౦౦	ఘు	ధ్రే	మ	ధా	శ్రీ
ద	ని	మ	మ	గ	గ	ధ	ని	ద
ద	గ	స	రి	మ	మ	స	స	ని
ని	మ					రి		స
స	ప	రి	గ	ప	ప	గ	రి	గ
రి	ద							
గ		గ	ద	ద	ద	మ	ప	మ
మ		మ	ప	ని	ని	ప	ద	ప

రములు. ఉదా: ససస, రిరిరి, గగగ, మమమ, పపప, దదద, నినిని, సరిగమపదని, రిగమపదని, గమపదని, మపదని, పదని, దని, నిదపమగరిస, దపమగరిస, పమగరిస, మగరిస, గరిస, రిస, ఈ నాలు రాగము 2 గురు సతులచే ప్రకాశించు చుందురు.

శ్రీ మేళ మహాశ్రీశ్రీ జయము.

శుభమస్తు శారదాంబయా నమః రాగ కాలము దాని వేళ పాడవలెను. కాలాకాలము

శ్లో. దేశాక్షీ శ్రీచ గాంధారి। సారంగ భ్యాచ భైరవి।
దేవక్రియా రక్తహంసి। మాళవి రాగపంజరః।
భూపాళశ్చ ముఖారీచ। హిందోళ గుర్జరీ తథా।
తోడి సూర్యాంశ జావళిశ్చ। సాయంకాలేఘు నిందితాః।
ప్రభాతే గీయతే యాన। సరాగస్తు ఈ మేధతే॥

టీ. దేశాక్షి, దేవగాంధారి, సారంగ, భైరవి, దేవక్రియా, రక్తహంసి, మాళవి, పడమంజరి, భూపాళము; ముఖారి, హిందోళము, గుర్జరి, సాయంకాలమున నింద్యములగు రాగములు సూర్యోదయమందు పుట్టినవి. ఇవి ప్రాతఃకాలమందు పాడవలెను.

శ్లో. అహిరి శంకరాభరణా చ। సాయంకాలే ప్రగీయతే॥

టీ. అహిరి, శంకరాభరణము, సాయంకాలమందు గానము చేయవలెను.

శ్లో. పత్యేవ రాగ ప్రబంధాతే। సాయంకాలే ప్రశస్యతే।
పూర్వాపరాహ్న మధ్యాహ్నే। రాగాంగాయ నిప్రశస్యతే॥

టీ. పూర్వాహ్న, మధ్యాహ్న, అపరాహ్న మందు కడమరాగములు గానము చేయవలెను. ఇది రాగకాలము.

దేశీయ రాగములు

శ్లో. ముఖారి కాపి రీతిగౌళ। ఘంటారం మాధ్యమావతీ।
దేశ్యస్థానం మహాశ్చ। రాగానాం పరికీర్తితః॥

టీ. ముఖారి, రీతిగౌళ, కాపి, ఘంటారావము, మాధ్యమవతి, ఇవిమొదలైనవి 24 మాత్ర రాగములు దేశీయ్య సంభావములని చెప్పబడును.

శ్లో. క్రమాత్ సప్త స్వరాణాంచ। స్వస్వస్థానాది పర్యయః।
షాడవ ఔడవ సంపూర్ణః। రాగ ప్రస్తార సంభవాః॥

టీ. సప్తస్వరములయొక్క తమతమ విపర్యాసం వల్ల 7 స్వరములు, 6 స్వరములు 5 స్వరములు, 3 రాగములు, 24 మేళలు, ప్రస్తార సంభవములుగ పైదాని చతురంగ ప్రస్తారము తైరి.

శ్రీశ్రీశ్రీ జయము.

రాగస్వర ప్రస్తారము

భై	పె	వం	రం	ఝు	ధ	మ	భా	శ్రీ
ద	ని	మ	మ	గ	గ	ధ	ని	ద
ద ని	గ మ	స	రి	రి మ	మ	స రి	స	ని స
స రి	ప ద	రి	గ	ప	ప	గ	రి	గ
గ		గ	ద	ద	ద	మ	ప	మ
మ		మ	ప	ని	ని	ప	ద	ప

హిం । భ । సాం । షణ్ము । ల । తో । వసం । రా । కం । శ్రీ । రా

మ	గ	మ	ని	ద	ని	గ	ని	గ	గ	గ	గ
స	రి	ప	స	మ	స	రి	రి	మ	స	స	స
గ	స	ద	గ	రి	రి	స	గ	ప	రి	రి	రి
మ	మ	స	మ	గ	మ	మ	మ	ద	ప	మ	మ
ద	ప	గ	ప	మ	ప	ప	ప	ని	ద	ప	ప
ని	ద		ద	మ	ద	ద	ద		ని	ద	ద
	ని					ని	ని			ని	ని

నా । గ । షు । బం । ధ । శా । నీ । తెగం । శం । భ । బిల

ని	గ	గ	రి	గ	మ	మ	గ	ద	మ	స	ని
స	స	స	స	స	స	స	స	ని	రి	రి	ద
రి	రి	రి	రి	రి	గ	గ	రి	స	స	గ	ప
గ	మ	మ	ప	మ	ప	ప	మ	రి	గ	మ	మ
మ	ప	ప	ద	ప	ద	ద	ప	గ	ప	ప	గ
	ద	ద		ద	ని	ని.	ద	మ	ద	ద	రి
	ని	ని.						ప	ని	ని	స

ఇది రాగప్రస్తారము

ప్రస్తారక్రమము.

ఇక ప్రస్తారక్రమము. స్వరప్రస్తారము. ఉత్తర వివరి. మొదలు ౧ యిల్లు: మాళవి, వరాళి, కౌశిక, గుండక్రియా, యిల్లు ఱకి పద్దె ౧ యిల్లు॥ మేఘరంజికి; ౧పది ౪ఇం డ్లు;

గ	స	రి	ప	ద			ద	
మ	రి	స	మ	రి	మ	రి	ప	
ప	ద	రి	గ	ద	ప	గ	మ	
మ	గ	రి	స	రి	మ	స	రి	
స	రి	గ	ప	గ	స	ద	గ	
ని	మ	మ	ద	మ	ద	గ	మ	
గ	స	[illegible]	ని	రి	గ	ద	ప	
ని	ద	ప	స	స	మ	స	ని	

భూపాళము; తోడికి ౩ పదులు ౭ యిండ్లు. దేశాక్షి ౪కి ౪పదులు ౮ యిలు. నాటకు ౪పదులు ౪ యిలు. వసంతము నకు ౪పదులు ౬ యిలు. శంకరాభరణమునకు ౭పదులు ౧౦ ఇండ్లు. శ్రీరాగమునకు ౭పదులు ౩యిలు. భైరవి యొక్క పదము ఱకి ౭ పదులు ౪ యిండ్లు. భూపాలలలిత బంగాళమునకు ౬ పదులు ౧యిలు. సామంత నీలాంబరికి ౭ పదులు ౪ యిండ్లు. యిం దోళమునకు ౬ పదులు . . . . ధన్యాశి దేవగా . . . న్ధారికి ౭ పదులు ౫యిల్లు; . . . ౭పదులు ౭యిండ్లు. . . . . మలహరికి ౮ పదులు ౮ యిండ్లు; అహిరికి ౮ పదులు ౩ యిం డ్లు కి ౮ ~~యిండ్లు~~ పదులు ౧౦ యిండ్లు: ఇది సప్తతరంగప్రస్తారము. క్రమావిధి యను సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శివయను.

మాళవి కౌశిక యొక్క మేళము. ధన్యాశి దేవగాంధారి యొక్క మేళము. . . . గుండక్రియ వరాళి యొక్క మేళము. రామక్రియ వెలావలి యొక్క మేళము. . . . తోడి బిలహంస యొక్క మేళము, శ్రీ బంగాళ యొక్క మేళము. యింద్రాళి కాంభోజి, కల్యాణి, నీలాంబరికి ౪ను యొక్క మేళము. . . .

34

మలహరి, దేశి, శంకరాభరణము, శ్రీరాగస్వరము సం
మిశ్రలు. ఈ చతురంగ ప్రస్తారము ౬౪. ఇందు ౬౪ యుం
డ్లాలపి స్వరములు. ౬౪ మాత్ర రాగములకు సంబంధము.
ఖంబోజ వస్త, వరాళి, కౌశిక, గుండక్రియ
ము, ధన్యాసి, దేవగాంధారి, తోడి, రామక్రియ, బలహంస,
మేశాహరి, ఘూర్జరి, ఇవి సమాంధ్ర స్వరములు. చిత్ర మిశ్ర
లు. నీలాంబరి, కాంభోజి, హిందోళ, మేఘరంజి, కురంజి,
సావేరి, ఆహరి, స్వరసంధ మిశ్రలు. రాగస్వరము రావ
లు... సారంగనాట. లలిత పంచమ మంజరి వసంతము, దేవక్రి
య, ఖౌళి, బంగాళ, స్వరసంపూర్ణ మిశ్రలు. భైరవి ఈ రాగ
ములకు మిశ్రలు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ షియునా.

. . . .

గాయకుండు, గాయకి, భేదము, గాయకుడు.

నాటరాగము.

శ్లో. వంశజాతి వంశోవర్ణ। స్వరూపోత్పనమందిచ।
పోమనధమతె పోర్తక్తం। దాన్యత్రింశ రాగలక్షణాం॥

టీ. వంశజాతి వర్ణము స్వరూపోత్పనము. మొదలైన లక్ష
ణము. క ౨ రాగాంబులన్ని సోమనాధయ్య వంపాగ్రంథమం
దు చెప్పబడెను. . . . . . .

శ్లో. ఏవం విశిష్ట్యర సమస్త రాగాన్। గాయతే నిమ్నేక్షత్రయత్న।
రఘ్రాంత్రీ కోపాకఠంక్షవ స్వరేణాద్వాయేనవాడో। . . . . . క్ష్యం॥

టీ. ఈలేరువ రాగస్వరూపము తెలిసి ఘంత్రఘూతాలు ఛాశ

35

ములు పరిపాలించి బుద్ధిమంతులైనవారు ౨ . . . మిశ్ర
లు. అనంతమగు సంకీర్ణములు రాగములు గానము చేసి ఘ
త్ర మందు పాయం బవతెను. గాయక భేదములు.

ఏకలుండు, యమళకుండు, బృందకుండు . . .

శ్లో. ఏకళో యామ బహువృందా। గాయకః త్రివిధాశ్రుతాః।
యాళ యమత గాయతే। యుక్ళ జాత్యర్థ దీయన్యతే॥
సద్వితీయో యామళగః। సవృందాల్ బృంద గాయకః॥

టీ. ఏకళుండనిన్ని యామళకుండనిన్ని బృందకుండనిన్ని
ఇవి గాయకులు. ఈ మూడు భేదాలు ఒకండే గానము
చేసినవాడు. ఏకళుండు ఇందరకు గానము చేసినవాని
రు. బహుమందితో గానము చేసినవాడు బృందకుండు. శ్రీ
కగాయక దోషములు.

శ్లో. సందష్టోద్ఘుష్ట శూత్కారి। భీతశంకిత కంపితాః।
కరాళి కపిలా కాకి। వితాళ కరభో తథా।
సాంబకనుబకేవక్త్ర। ప్రసారీ వినిమీలకః।
విరసాపస్వరావ్యక్తం। స్థానభ్రష్టా వ్యవస్థితః।
మిశ్రకా సనవధానశ్చ। తథాన్యాస్సాను నాశికః।
పంచవింశతిరిత్యేతే। గాయకానింది తామతః॥

టీ. సందష్ట, ఉద్ఘుష్ట, శూత్కారిః, భీతః, శంకితః, కంపితః,
కరాళి, కపిల, కాకి, వితాళ, కరభా, తథా, సాంబకః, బక్కి,
వక్రి, ప్రసారి, వినిమీలకః, విరసు, అపస్వరా, అవ్యక్త, స్థానభ్రష్ట,
అవ్యవస్థితః, మిశ్రకః, యనవధానః, అన్యః, అనునాశికః, ఈ
౨౪ గు దోషములున్న గాయకుని నిందితములు.

వీటికి ప్రత్యేక లక్షణములు.

శ్లో సందష్టదశ్న నాంగాభ్యాం సందష్ట పరికీర్తితః।

టీ పండ్లు బిగించి పాడునది సందష్టమనబడును.

శ్లో ఉద్ఘుష్టో విరసోద్ఘుష్టః।

టీ నీరసముగా అధిక ఘోషముగా పాడునది ఉద్ఘుష్టమనబడును.

శ్లో శీత్కారి శీత్కృతిర్బహుః॥

టీ మాటి మాటికి మాటికి శీత్కారము చేస్తూ పాడునది శీత్కారమనబడును.

శ్లో భీతో భయాన్వితో మతః॥

టీ ... భయముతో గూడ గానము చేయునది భీతమనబడును

శ్లో త్వరయుక్తం శంకితో మతః॥

టీ అతివేగముగా పాడునది శంకితమనబడును.

శ్లో కంపిత తరంగ ... కంపితో యః॥

టీ శరీరమంత యు వణుకుచు పాడునది కంపితమనబడును.

శ్లో స్వాభావికా గాత్ర శబ్దో యోఽతికరాళ వందిత ...

... స్యః। కరాళ త్వాదితానసః॥

టీ శరీరము కదలకుండ గా పాడునది కరాళి అనబడును.

శ్లో కపిలం సతు గాయతు। తీవ్రా న్యూనాధిక స్మృతిః॥

టీ ఎక్కువ తక్కువ శ్రుతి చేత పాడునది కపిలమనబ

శ్లో డును.

శ్లో కాకకాకార రవ కాకీ॥

టీ కూర కాకంగా పాడునది కాకి యనబడును.

శ్లో వితాళశ్చ . వృతాళతః॥

టీ తాళము విడిచి పాడునది వితాళమనబడును.

శ్లో దహానంకంపిత మూర్ధం। కరంభాం ఖమితాంబుర్భైః॥

టీ వణకుచు .. కొంచెము గంతికి పాడునది కరంభమనబడును.

శ్లో బాంగ. ద్వాహానేకంర్భా। ఉన్నదంచ దమగాయకః।

వితాన కరంచ వదన। గ్రీవం ఝాంబో ఝొంబకః॥

టీ మొఖమును నిండుగా నవ్వు తాలుగా నేరు జిగివిగాంతె అది మెడ కొంచెముగా ఎత్తి పాడునది ఝొంబకమనబడును.

శ్లో తుంబుకీ తుంబు కాకార। పుల్ల గల్లస్తు గాయకః॥

టీ దవడలు కలవరించి బుకాకారంగా పాడునది బకమనబడును.

శ్లో వక్రీకృతగళో గాయన్। వక్రీ రాంద్యుతీరుతః॥

టీ మెడ వారగా నుంచి పాడునది వక్రి అనబడును.

శ్లో ప్రసారిణి యుతేత... గాత్రవీత ప్రసారకః॥

టీ మెడ త్రిప్పుచు పాడునది ప్రసారి అనబడును.

శ్లో నిమీలకస్తు తో గాయ। వినిమీలక యితి స్మృతః॥

టీ నేత్ర .. మీలనత్వము చేత పాడునది వినిమీలకమనబడును.

శ్లో విరసాచ్చ విరసాత్త వర్ణః॥ ...

టీ. రసహీనముగా పాడునది విరసమనిపించుకొను
ను.

శ్లో. స్వ. . రపసరావ॥

టీ. అపస్వరములచేత పాడునది అపస్వరములనబడును.

శ్లో. గద్గదధ్వనిరవ్యక్తః॥

టీ. గద్గదస్వరము పాడునది అవ్యక్తమనబడును.

శ్లో. వదస్వర వ్యత్యయమున్నచ్చైత్ । స్థానభ్రష్టః ప్రయుంజతిః।
మసక స్థానకత్రయం । మంద్ర మధ్యమ తారకాలంతేతి॥

టీ. ఆశక్త్యండై గానము చేసిన విస్థానభ్రష్టమనబడును.

శ్లో. అవ్యావస్థితలయత్వకం । స్థానకైరవ్యవస్థితి॥

టీ. అహాస్థానాల చేతను నెమకము తేనపాడునది అవ్యవ
స్థితమనబడును.

శ్లో. ~~[illegible]~~
శుద్ధఛాయాలగ రాగేం । మిశ్రయం మిశ్రకస్మృతః।
యాతేక పాంత్యరాగానాం । మిశ్రగోఖంతి మిశ్రకః॥

టీ. షునమందు కలవవేములు చేసి పాడునది మిశ్రకుండనబ
డును.

శ్లో. స్థాయాదిధ్వనదానేన । విరుద్ధమ్ నవధానతః॥

టీ. స్థాయి, సవర, యేడుప్పు, ఆయుత, ప్రత్యాయుత, డాలు, కంపి
తము, ఉగ్రము, ముక్తాయి విరుద్ధముగ పాడునది అవధానియని
పించుకొనును.

శ్లో. గయకేం నాశికయా గాయకేం । గియ్యతే సానునాశికః॥

టీ. ముక్కుతోన పాడునది అనునాశికమనబడును.

—ర స్వరము. ఈ తీరున దోషయుక్తుండైన వాడు గాన
మునకు నిందితుడు. సర్వదోషరహితుండు అభివృద్ధి చేసినారు.
ఈ దోషాలు గానము విన్నవారలకు స్వరము తప్పులు శిద్ధించు
ను. అనేక తప్పులు శిద్ధించును.

గాయక లక్షణము

ఇక గాయక లక్షణము

శ్లో. హాశ్యా దుర్య విరాజిత । స్ఫితవంతః భవ్యాకృతేయః
తాళజ్ఞ బహుపాటకః । వినయవాంశ్చదిగవ జ్ఞానవాదీ ।
రాగాణాం మప్పి లార్ధవి । ప్రబంధానాం దోషైవిహీనం శుచిః ।
చతజ్ఞః పరనాయకస్య । స భవత్యుమండల గాయక..।
షాడవౌడవసంపూర్ణ । శుద్ధ సాళగ సంకరాః।
రాగైర్జ్ఞ స్వరజ్ఞానం । సగాయకైతి స్మృతః॥

టీ. షాడవము, ఔడవ సంపూర్ణము, . . సాళగ, సంకర, గ్ర
హమూర్ఛన, ఆరోహణి, అవరోహణి, త్రిస్థాయి, సవర
ము, సంచారి, ఆయుతా, ప్రత్యాయుతము, యేడుప్పు, డాలు,
రాయి, ఉగ్రము, ముక్తాయి, కంపితము, శ్రీపురుషరాగా
ముత్తా మాత్ర సంకలిత, సంకీర్ణ వ్యాత్రిశము, రాగలక్షణము
గీత స్వర వాద్యా, వాది, అనువాది, సంవాది, వివాది, స్వరలక్ష
ణము, తాళకాలము, రాగకాల, రాగవేళ, సప్తస్వరలక్ష
ణము, స్వరప్రస్తారము, రాగప్రస్తారము, స్వరరాగగుణదో
షము, ధ్వనిభేద, తనోత్పన అలంకారము, గాయక దోష,
గాయక భేదము, వాక్యైం తుర్యములు గల చేత మెలిగి స్వర
రాగములు రసంత మాత్రములు యుండు గానము చేసినవా

ఉగాండాకుడు.

సోమనాథ.. స్వరాంగాం రాగలక్షణే॥

ఈ స్వరరాగలక్షణ లక్ష్యమును సోమనాథ మతమునని లావ్ ఉపకార భరత గ్రంథమందుండెను.

సంగీతరత్నాకరము నందు సగ్రహించిన కీర్తి ప్రమునగా రఘురంత్ర ఘాత్రమునకు సంబంధంగాను ఉపావధాని సాం... నసంగీతరత్నాకరము. గీతాంధ్యాయం సమాప్తి.

శ్రీశారదాంబాయై నమః. శ్రీ శ్రీ శ్రీ జయము.

o-----o-----o

గీతమునకు లక్షణము. ప్రబంధమునకు లక్షణము.

అథ గీతః

శ్లో॥ అష్టభాషా పద్యైర్యుక్తం। శబ్ద ఝుంకార సంయుతం।
స్వరరాగ ప్రగాయంతే। గీతమిత్యాభిధీయతే॥

టీ. అష్టభాషల.. పదాలతో గూడిన శబ్దఝుంకార మిశ్రమై స్వరరాగములచేత గానము చేయబడినది గీతమని చెప్పబడును.

ఇక ప్రబంధలక్షణము.

శ్లో॥ చతుర్భి పంచభిః షడ్భి। శ్చాంగై యాని సాన్నిప్రయుజ్యతే।
తస్మాత్ ప్రబంధ ఇతితా...। వ.. పూర్వైపిఝుణా।
ప్రబంధానిషడంగాని। స్వరశ్చ బిరుదం పదం।
తెనకపద వాక్యంచ। ఛందపురా షాజవితు।

భవ... ... ...। గానిమంగళార్థం ప్రయుజ్యతే।
యంధర్మ ష ధా విత్ర। తద్వార బిరుదం కథా।
స్వరశ్చ ధ్యాంతరం వాక్యం। పద... స్తుతిం వర్ణనాదిజా।
.... వీరవర్ధనం। పదెతరుణా పూర్వం స్యాత్।
గుంభనాంతి షుత్వం స్యాతే। యతి చెంచి.. స్వరాంగై ప్రయుజ్యతే॥

టీ. ౪, ౫, ౬ అంగాలనావిర్భుతు గూరుస్తున్నాయి ఇది ప్రబంధమని, ఝంపెను ముందు.. ౬ అంగాలు. అవి ఏవియనగా. స్వరము, బిరుదు, పదము, తెన్నకారము, పాద, వాక్యము. ఈ ౬ ను కూడినది ప్రబంధమని చెప్పారు.

.. తారంమంగళార్థ ప్రయుజ్యవర్ధనాదము స్వరము వివర్ధనము, బిరుదము, ఈ ప్రబంధనటనము చేసిన వారికి సకలపాపములుపోయి వారికి సకలభోగములు ఐశ్వర్యములు, ఆయురారోగ్య భాగ్యాదికలిగి యుందురు.

శ్లో॥ సంగీతమపి సాహిత్యం। సర.... ద్వయం।
ఏకమాపాతమధురం। అన్యదాలోచనామృతం॥

ఈ ప్రకారముగా నవస్వరూపమునగనుక గానం శృతులు... డును.

రత్నాకర పూర్వోదయము. శ్రీ శారదాంబనమః.

శ్లో॥ పుణ్యాది శ్రీలక్ష్మణం॥

శ్లో॥ ద్రావిడాది సప్తతాళచ। సర్వభాషా పదాన్వితే।
సర్వాంగై.....।...సులాదిరితి కథ్యతే॥

టీ. ద్రావిడాది సప్త తాళములచేతను సర్వభాషలయొక్క పదములు స్వరరాగములు గానము.......ను.

శ్లో॥ స్వాతుక్తవర్ధ శబ్దాని। గేయునామావళిరితం॥

టీ॥ స్తోత్ర యుక్తమైన పదశబ్దములు గానము చేసినవి.

శ్లో॥ నా...... వాక్యరూపేణ। గాయ చూర్ణిక ఈరితః॥

టీ॥ వసంతము వాక్యరూపము చేత గానము చేసిన చూర్ణికా వాక...... గానము చేసిన ఇది చూర్ణికమనబడును.

శ్లో॥ చూర్ణికా వాక్యశ్లోకస్య। ఇదం గేయం ప్రనాటకం॥

టీ. చూర్ణికముల చేత ప్రసంగ గానము చేసినది. ఇది నాటకము.

శ్లో॥ ఏతత్ షోడశ లక్షణం సోద్యగ్ర......... సూర్యదం॥

ఇతి స్వరరాగ సుధారస సాఖ్యాం గీతాధ్యాయం సమాప్తః

శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీ యున.

వ్యయనామ సంవత్సర చైత్ర నెల ౨౬ తేదీన ద్వాదశి గురువారము ఈ సంగీత రత్నాకరము సంపూర్ణము.

శ్రీ నంబి ... సా... నటుం.... కం.

శ్రీశ్రీశ్రీ మాంగళ మహా శారదాంబ దేవి మాయమ్మ రక్షించుమా. కృష్ణ సహాయం॥

టి॥ శారమండలం

షడ్జ మధ్యమ గ్రామము ... ... దును।

గాంధార గ్రామము గల్లు ...।

మధ్యమ గ్రామము తర్వ.....

ఈ యురంపది యుక్త సంఖ్య... నదియు।

మూడు మూర్ఛలు గూడ ... యుండు

... శ్రుతి స్వరములు లేక యుండగూడ

నలుపది... తొంబది.

నన్ని సంఖ్యలు గూడు స్వరమండల।

బిన పరగు... యందును ... ...।

క... మండు న ... తత్త్వ ... ...।

సంగమ పది సాక్షి షడ్జాది....

... ...

శ్రీ రామ సహాయం. గురుభ్యో నమః।

శ్లో॥ నిషాదం రౌతి గాంధారి। షడ్జమధ్యమం దైవతం।

పంచమాశ్చైవ ... సప్త తంత్రీక ... స్వరః॥

శ్లో॥ మయూరం చాతకః... । ... కిల దుర్ధరః।

గజశ్చ సప్త షడ్జాదిన్ । క్రమాదుచ్చర యత్యమి॥

టీ. నెమలి షడ్జ స్వరం పలుకును: చాతక పక్షి... మేషం మేక గాంధార స్వరము పలుకును. క్రౌంచ పక్షి మధ్యమ స్వరము పలుకును. ఈ కిల పంచమ స్వరము ౧ స్వరము ... దై వతము పలుకును. నిషాదము ఏనుగ స్వరము పలుకును.

భైరవశ్చైవ భూపాలం। శ్రీరాగో వడవంజరః।

పంచమో...... । ..... భైరవ.. భూపాల.

శ్రీరాగము. ౨ వడవంజర. ౪ వసంతము ౫... రా గము.